

„COMMUNICATIO IN SACRIS”

Pr. lect. dr. Mihai Patrașcu
Institutul Teologic Romano-Catolic, Iași

Introducere

Legătura dintre Biserică și sacramente, dintre comuniunea eclezială și comuniunea euharistică este foarte strânsă. Sfântul Paul le scria corintenilor: „Deoarece este o singură pâine, noi, deși suntem mulți, suntem un singur trup: toți ne împărtășim dintr-o singură pâine” (*1 Cor* 10,17). Conciliul al II-lea din Vatican declară că Isus Cristos „a instituit în Biserică sa minunatul sacrament al Euharistiei, prin care este semnificată și înfăptuită unitatea Bisericii” (*UR* 2). Așadar există o legătură profundă între unitatea eclezială în credință și primirea Euharistiei. De aici rezultă regula simplă și clară că un credincios catolic se împărtășește cu Trupul lui Cristos în Biserică sa, împreună cu ceilalți catolici care mărturisesc cel puțin în mod implicit aceeași credință. Așa stabilește, cum vom vedea, can. 844 § 1, care extinde principiul la toate sacramentele: cu excepția circumstanțelor prevăzute în paragrafele următoare, „slujitorii catolici administrează în mod licit sacramentele numai credincioșilor catolici, iar aceștia le primesc în mod licit numai de la slujitorii catolici”. Principiul se bazează pe convingerea că fiecare celebrare a sacramentelor semnifică, între cei care participă, unitatea de credință, de cult și de viață. Reluând exemplul Euharistiei trebuie să spunem că a participa la Euharistie fără a mărturisi aceeași credință înseamnă a atenta la nucleul profund care leagă sacramentul Domnului de unitatea Bisericii în aceeași credință.

Problema participării la cultul eclezial și în special la sacramente apare pentru Bisericile cu care nu există o comuniune deplină (cf. *LG* 14-15). În această conferință examinăm legislația Bisericii Catolice despre *communicatio in sacris*, conținută în *Codul de drept canonic*. Analizând dezvoltarea istorică a legislației referitoare la această *communicatio* se poate observa o mare preocupare a Sfântului Scaun față de această problemă. Papii din evul mediu au condamnat *communicatio in sacris*. Această atitudine se baza pe condamnarea severă a schismei orientale și pe convingerea că această *communicatio* ar putea să fie un pericol pentru credință. Totuși, acolo unde acest pericol nu exista, acolo unde erau motive serioase, cum ar fi de exemplu apostolatul între

creștinii separați, care trebuia să folosească și pentru restabilirea unității cu Biserica Catolică, aceiași papi, cu o generozitate extraordinară, permiteau să se intre într-o comuniune oarecare *in divinis* cu necatolicii. Reforma protestantă, ostilitatea existentă între catolici și protestanți și înrăutățirea relațiilor cu necatolicii orientali au făcut ca Sfântul Scaun în secolul al XVI-lea să fie mult mai dur și intransigent cu privire la această problemă.

Această poziție a Sfântului Scaun, total negativă, a fost exprimată și în *Codul de drept canonic* din 1917. Conciliul al II-lea din Vatican a dat orientări ecleziologice noi, care au schimbat părerea Bisericii cu privire la starea de necatolicitate a fraților despărțiți. Dacă înainte de Conciliul al II-lea din Vatican necatolicii erau considerați total străini de comuniunea cu Biserica, Conciliul recunoaște necatolicilor o comuniune reală, internă și vizibilă, deși imperfectă pe planul vizibilității. Pe baza acestei învățături a apartenenței la Biserică, Conciliul permite, în două decrete (*OE* și *UR*) o anumită *communicatio in sacris* cu necatolicii.

După Conciliu, Sfântul Scaun, în diferite documente, a încercat să aplice învățătura conciliară la viața și practica eclezială. Totuși numai noul Cod, promulgat la 25.01.1983 a putut să exprime din punct de vedere juridic, în mod complexiv, angajarea doctrinală a Conciliului, și în ceea ce privește *communicatio in sacris*. Putem spune că normele codului actual despre această *communicatio* sunt rodul învățăturii conciliare. De fapt, nu se poate înțelege bine legislația cu privire la *communicatio in sacris*, conținută mai ales în can. 844, fără a cunoaște bine și baza teologică exprimată de documentele concilare. Examinând dezvoltarea istorică postconciliară a acestei legislații, se poate observa că Sfântul Scaun a rămas foarte intransigent și ferm în apărarea principiilor doctrinale, înainte de toate cele de drept divin, și anume: că realitatea cultului, mai ales sacramentele, trebuie să manifeste comuniunea vizibilă dintre Biserica ce celebrează cultul și persoanele care participă la cult și că trebuie să se evite întotdeauna pericolul de indiferentism și de scandal pentru credință. Aceasta poziție a Sfântului Scaun o găsim în *OE* 26: „Comunicarea în cele sfinte care lezează unitatea Bisericii sau implică adeziunea formală la eroare sau primejdia de rătăcire în credință, de scandal sau de indiferentism este oprită de legea divină”.

Totuși, după Conciliul al II-lea din Vatican, Biserica permitea, în anumite cazuri și sub anumite condiții, *communicatio in sacris* cu necatolicii. Principiile doctrinale, care interzic această comunicare în lucrurile sfinte și motivele care o permit sunt conținute în can. 844.

1. Canonul 844 și interpretarea sa

Papa Ioan Paul al II-lea a promulgat la 25 ianuarie 1983 noul *Cod de drept canonic*¹. Can. 844 cu cele cinci paragrafe ale sale a trebuit să fie gândit îndelung și restructurat de comisiile pregătitoare; s-a voit gruparea într-un singur canon disciplina care trebuie să fie urmată în admiterea la sacramentele Euharistiei, Pocăinței și Ungerii bolnavilor ale Bisericii Catolice a creștinilor ce aparțin altor confesiuni creștine necatolice, care nu au comuniunea deplină cu Biserica Catolică, și invers, accesul catolicilor la aceste trei sacramente într-o Biserică sau Comunitate separată.

Făcând o comparație între Codul din 1983 și Codul din 1917, materia tratată în can. 844 este total nouă. Comunicarea în lucrurile sacre este integral disciplinată și pentru aceasta, conform can. 6 § 1 și 33 §§ 1-2², toate normele legislative precedente care se refereau la această *communicatio*, și numerele 42-44, 46 și 55 din Directoriul ecumenic, trebuie să fie considerate abrogate³.

2. Regula generală

Înainte de a trece la cazurile specifice de *communicatio in sacris*, can. 844 menționează o regulă mai generală în funcție de care vor putea fi examinate cazurile particulare.

Regula primului paragraf este clară și simplă: „Slujitorii sacri catolici administrează în mod licit sacramentele numai credincioșilor catolici, iar aceștia le

¹ *Codex Iuris Canonici Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*: AAS 75 (1983). Această ediție specială conține numai Constituția apostolică, prefața, Codul și cuprinsul.

² Can. 6 §1. Prin intrarea în vigoare a acestui Cod, se abrogă: 1° Codul de drept canonic promulgat în anul 1917; 2° celelalte legi, atât universale cât și particulare, contrare prescripțiilor acestui Cod, afară de cazul când este prevăzut în mod expres altfel cu privire la legile particulare; 3° toate legile penale, atât cele universale, cât și cele particulare, promulgate de Scaunul Apostolic, afară de cazul când sunt reluate de acest Cod; 4° în sfârșit, celelalte legi disciplinare care se referă la o materie ce este rânduită în întregime de către acest Cod. Can. 33 §1. Decretele generale executive, chiar dacă sunt publicate în „directorii” sau în documente care poartă alte denumiri, nu derogă de la legi, iar eventualele lor prevederi contrare legilor sunt lipsite de orice valoare. § 2. Decretele generale executive își pierd valabilitatea prin revocarea explicită sau implicită, efectuată de către autoritatea competentă, precum și prin încetarea legii pentru executarea căreia au fost date; nu încetează însă prin încetarea dreptului celui care le-a dat, afară de cazul când este prevăzut în mod expres contrarul.

³ Cf. SECRETARIATUS AD CHRISTIANORUM UNITATEM FOVENDAM, „Aspects oecuméniques du nouveau Code de Droit Canonique”, *Secrétariat pour l'Unité des Chrétiens. Service d'Information* 60/I-II (1986) 59-72.

primesc în mod licit numai de la slujitorii catolici, cu excepția cazurilor prevăzute în §§ 2, 3 și 4 ale acestui canon și ale can. 861 § 2”.

În felul acesta canonul stabilește cine este subiectul obișnuit capabil să distribuie și/sau să primească sacramentele în Biserica Catolică: este vorba de un principiu canonic fundamental⁴.

În fața acestui principiu trebuie amintit un alt text al canoanelor precedente: „Deoarece cultul creștin, în care este exercitată preoția comună a credincioșilor, este o lucrare ce provine din credință și se bazează pe credință, slujitorii sacri să depună tot zelul în a trezi credința și în a o lumina, îndeosebi prin slujirea cuvântului prin care credința se naște și se hrănește”⁵; „Cine nu a primit botezul nu poate fi admis în mod valid la celelalte sacramente”⁶; „Slujitorii sacri nu pot refuza sacramentele celor care le cer la momentul oportun, sunt dispuși cum se cuvine și nu sunt opriți de către drept să le primească”⁷.

Aici apare clar importanța sacramentului Botezului, care este ca și „poarta pentru a intra în Biserică”⁸. Omul care a primit Botezul, dobândește dreptul fundamental la celelalte sacramente. Exercițarea acestui drept la sacramente rămâne în vigoare atât timp cât credinciosul păstrează comuniunea cu Biserica. De aceea, tot ceea ce împiedică această comuniune eclezială (erezia, schisma, sancțiunea penală, păcatul grav), împiedică și exercițarea dreptului la sacramente⁹.

Acest criteriu se bazează pe faptul că toate celebrările sacramentelor semnifică, în cei care participă, unitatea de credință, de cult și de viață¹⁰. Această doctrină își are exprimarea maximă în Euharistie, din cauza legăturii intime ce există între misterul Bisericii și misterul Euharistiei: acesta este fundamentul existenței și al unității Bisericii. Pentru ca Euharistia să zidească în comuniune Biserica, este indispensabilă exercițarea preoției ministeriale încredințată apostolilor de Cristos, comuniunea ierarhică a slujitorilor care îi unește cu Cristos Capul Bisericii și unitatea credinței care, în aceeași acțiune euharistică, este mărturisită de Biserică¹¹. Acest prim paragraf trebuie să fie înțeles și în lumina

⁴ Cf. *Commento al Codice di Diritto Canonico*, Pontificia Università Urbaniana, 522.

⁵ Can. 836.

⁶ Can. 842 § 1.

⁷ Can. 843 § 1.

⁸ LG 14.

⁹ Cf. A. MONTAN, „I sacramenti in genere”, în *Il Diritto nel mistero della Chiesa*, 71.

¹⁰ Cf. Direct. *Ad totam Ecclesiam*, 55.

¹¹ Cf. Instr. *In quibus rerum circumstantiis*, 2.

can. 840 care descrie sacramentele ca „acțiuni ale lui Cristos și ale Bisericii... semne și mijloace prin care credința se manifestă și se întărește... și de aceea contribuie la crearea, întărirea și manifestarea comuniunii ecleziastice”¹². Fără a compromite eficacitatea obiectivă a cultului, can. 836 recuperează rolul subiectului care participă la acest cult, cerând ca în el să fie credință: cultul, afirmă canonul, este „lucrare ce provine din credință și se bazează pe credință”. Credința și cultul se sprijină și se condiționează reciproc. Accentul care se pune pe credință cheamă în cauză libertatea subiectului, responsabilitatea sa, necesitatea adeziunii sale interioare la rituri, într-un cuvânt credința sa, care trebuie să se îndrepte spre *misterul* celebrat în cult, pentru a deveni o viață conformă cu adevărul. Pentru acest motiv, atunci când *communicatio in sacris*, în special în cazul sacramentelor, ar trebui să fie o *significatio unitatis*¹³ dar care nu ar corespunde realității (în acest caz nu există în subiect o credință conformă cu credința Bisericii Catolice), această *communicatio in sacris* nu este posibilă.

Celelalte patru paragrafe ale can. 844 se referă la situațiile speciale, sau cu alte cuvinte la al doilea principiu al Decretului *Unitatis redintegratio*, nr. 8, adică faptul că necesitatea de a primi harul are precedență.

3. Credincioșii catolici – slujitorii necatolici

Pornind de la criteriul general indicat în § 1, can. 844 § 2 dezvoltă tema excepțiilor prevăzute deja în primul paragraf. Prima excepție se referă la credincioșii catolici care cer sacramentele Euharistiei, Pocăinței și Ungerii bolnavilor de la slujitori necatolici:

Ori de câte ori necesitatea cere aceasta, sau adevărata utilitate spirituală o sugerează, și cu condiția să fie evitat pericolul de eroare sau de indiferentism, se permite credincioșilor, cărora le este imposibil din punct de vedere fizic sau moral să meargă la un slujitor catolic, să primească sacramentele Pocăinței, Euharistiei și Ungerii bolnavilor de la slujitori necatolici în a căror Biserică aceste sacramente sunt valide.

¹² Can. 840: „Sacramentele Noului Testament, instituite de Cristos Domnul și încredințate Bisericii, ca acțiuni ale lui Cristos și ale Bisericii, sunt semne și mijloace prin care credința se manifestă și se întărește, se aduce lui Dumnezeu cult public și se realizează sfințirea oamenilor, și de aceea contribuie la crearea, întărirea și manifestarea comuniunii ecleziastice; prin urmare, atât slujitorii sacri cât și ceilalți credincioși, celebrându-le, trebuie să aibă cea mai mare venerație și zelul necesar”.

¹³ Cf. UR 8: „communicatio in sacris... pendet ab unitate Ecclesiae significanda”.

Condiția fundamentală este validitatea acestor trei sacramente în acea Biserică necatolică. Această normă, care are ca izvor nr. 27 din Decretul *Orientalium Ecclesiarum*, poate să dea naștere la perplexități: de fapt, Conciliul recunoaște validitatea sacramentului Preoției în Bisericile orientale necatolice¹⁴ și afirmă că ele au *vera sacramenta*¹⁵. Rezultă că sacramentele Bisericilor orientale necatolice sunt valide toate. Însă când este vorba de alte Biserici necatolice, trebuie văzut de la caz la caz.

Este necesar să evidențiem aici că acea condiție de validitate sacramentală în cealaltă Biserică creștină corespunde la coerența de credință a Bisericii noastre, în exercitarea responsabilității sale pastorale față de credincioșii catolici. Totuși îndeplinirea acestei condiții nu este suficientă pentru credincioșii catolici. Trebuie luate în considerație alte circumstanțe.

Trebuie ținut cont că în al doilea paragraf nu este vorba de o simplă dorință sau sentimentalism religios. De fapt, sacramentele nu sunt doar simple instrumente pentru satisfacerea dorințelor spirituale, chiar dacă acestea sunt mari¹⁶. Aici este vorba de o adevărată utilitate spirituală sau necesitate și imposibilitate fizică sau morală de a merge la un slujitor catolic.

Prin „necesitate” sau „utilitate spirituală” se înțelege, de exemplu, pericolul de moarte, persecuția, închisoarea și starea în care se găsește un catolic atunci când locuiește în mod stabil într-o țară unde este numai Biserica Ortodoxă. În schimb, prin „imposibilitate” se înțelege starea în care se găsește un credincios catolic de a nu putea participa la sacramente din cauza unor circumstanțe deosebite¹⁷. Instrucțiunea *In quibus rerum circumstantiis* vorbind despre necatolicii care cer cele trei sacramente slujitorilor catolici, recunoaște această stare: imposibilitatea de a merge la slujitorul propriu, chiar și atunci când această posibilitate există, dar cu prețul unor mari eforturi sau cheltuieli mari¹⁸. S-ar putea constata această stare și pentru credincioșii catolici și în acest caz este vorba de „imposibilitate”.

Mai trebuie amintit un fapt: ori de câte ori, în termenii *necessitas* și *physice impossibile*, aceștia ar putea să accentueze o interpretare restrictivă, o legătură

¹⁴ OE 25: „Et cum apud eos sacerdotium validum servatum sit”.

¹⁵ UR 15: „Cum autem illae Ecclesiae... vera sacramenta habeant, praecipue vero... Sacerdotium et Eucharistiam...”.

¹⁶ Cf. Instr. *In quibus rerum circumstantiis*, 3.

¹⁷ Cf. G. PATTARO, *Per una pastorale dell'Ecumenismo*, 78.

¹⁸ Cf. Instr. *In quibus rerum circumstantiis*, 6.

cu *spiritualis utilitas* și *moraliter impossibile*, ei conțin o finețe mai flexibilă¹⁹. De fapt, norma din Cod, cu privire la acest argument, este mai puțin restrictivă decât Directoriul ecumenic, unde la nr. 44 se cere „imposibilitate pentru un timp îndelungat”.

De asemenea, este necesar ca acei catolici, primind sacramentele de la un slujitor necatolic, să evite orice pericol de eroare sau de indiferentism. Este vorba de un criteriu fundamental care derivă din legea divină, valabil pentru orice formă de comunicare în lucrurile sacre, exprimat deja de mai multe ori în documentele Sfântului Scaun înainte de Conciliul al II-lea din Vatican²⁰ și în Decretul conciliar *Orientalium Ecclesiarum* și în Directoriul ecumenic²¹. Pentru a evita aceste pericole de eroare sau de indiferentism, credinciosul catolic care comunică *in sacris*, trebuie să fie matur în credință și să deosebească bine diferențele existente între Biserica Catolică și alte Biserici necatolice.

Mai trebuie ținut cont că sacramentele despre care este vorba în canon sunt numai trei: Pocăința, Euharistia și Ungerea bolnavilor²². Lista acestor trei sacramente trebuie considerată exclusivă din cauza faptului că celelalte sacramente nu trebuie conferite în necesitățile spirituale care se prezintă mai urgente. Aceste trei sacramente pot fi indicate și ca sacramentele de „însoțire divină” în viața creștină, nu sacramente care se dau o singură dată.

Mai merită de amintit o indicație a Directoriului ecumenic, care nu este cuprinsă în can. 844, care îi invită pe catolicii ce se apropie de Euharistie și de Spovadă în Biserica orientală, „să se adapteze pe cât posibil la disciplina orientală”. Și aceasta „pentru a nu cauza uimire sau suspiciune între frații despărțiți”. Această indicație se referă mai ales la frecvența participării la Euharistie, la folosirea Spovezii înainte de împărtășanie și la postul euharistic²³. De

¹⁹ Cf. A. Joos, *Il movimento ecumenico...*, 323.

²⁰ Cf. *Collectanea Sacrae Congregationis de Propaganda Fide*, I, 311; 389; 727; 749; 1293.

²¹ Cf. OE 26; Direct. *Ad totam Ecclesiam*, 28.

²² Conciliul al II-lea din Vatican a recunoscut validitatea tuturor sacramentelor Bisericilor orientale necatolice, atât cele vechi cât și ortodoxe (cf. UR 15) și a autorizat, sub anumite condiții, o *communicatio in sacris* în sacramentele Euharistiei, Pocăinței și Ungerii bolnavilor. În articolul său, Marco Brogi face o cercetare cu privire la posibilități ulterioare de *communicatio in sacris*, adică în sacramentele Botezului, Mirului și Căsătoriei. Codul latin nu menționează aceste situații, dar se pare, spune Brogi, că nici nu le interzice. Răspunsul autorului la posibilitatea de *communicatio in sacris* în aceste trei sacramente este afirmativ (cf. „Ulteriori posibilități di *communicatio in sacris*?”, *Antonianum* 85 (1985) 459-477.

²³ Cf. Direct. *Ad totam Ecclesiam*, 45.

exemplu, frații orientali respectă postul euharistic de la ultima masă a zilei precedente și se spovedesc în fața Iconostasului, mai întâi în picioare și apoi în genunchi. La ortodocșii caldei există obiceiul dezlegării colective, sacramentale, înainte de Sfânta Liturghie (*ante sacris synaxis refectioem*)²⁴.

4. Slujitorii catolici – creștinii din Bisericile orientale separate

1) Can. 844 în paragrafele 3 și 4 vorbește despre posibilitatea de admitere la sacramentele Euharistiei, Pocăinței și Ungerii bolnavilor, în Biserica Catolică, a credincioșilor Bisericilor sau Comunităților necatolice. Această temă este considerată prin intermediul tematicii ministeriale a Bisericii catolice, adică din punctul de vedere al slujitorilor catolici. Motivul este următorul: conform can. 1 și 11²⁵, *Codul de drept canonic* are ca o competență deosebită promulgarea de norme pentru Biserica catolică latină, de aceea nu tratează direct despre creștinii care aparțin altor comunități ce pot sau nu pot să participe la unele sacramente în anumite condiții²⁶. Iată paragraful 3: „Slujitorii sacri catolici administrează în mod licit sacramentele Pocăinței, Euharistiei și Ungerii bolnavilor membrilor Bisericilor orientale care nu sunt în comuniune deplină cu Biserica Catolică, dacă aceștia le cer de bunăvoie și sunt dispuși cum se cuvine; același lucru este valabil pentru membrii altor Biserici care, după aprecierea Scaunului Apostolic, se află cu privire la sacramentele respective în aceeași situație ca și Bisericile orientale menționate mai sus”.

2) „*Licite administrant*”. Îndatorirea-dreptul de a primi sacramentele își are o primă reglementare în can. 843 § 1 care stabilește: „Slujitorii sacri nu pot refuza sacramentele celor care le cer la momentul oportun, sunt dispuși cum se cuvine și nu sunt opriți de către drept să le primească”.

Îndatorirea-dreptul de a primi sacramentul trebuie deci negat atunci când cel care cere: a) nu le cere la momentul oportun (circumstanțe de timp, loc etc.); nu este dispus cum se cuvine, adică de acord cu natura sacramentului; c) este oprit de legile canonice. Exemple de interdicții sunt cele din can. 1331-1332

²⁴ Cf. I. GORDON, „De communicatione in sacris sub luce Concilii Vaticani II”, *Periodica* 57 (1968) 451.

²⁵ Can. 1. Canoanele acestui Cod privesc numai Biserica latină. Can 11. Legile exclusiv ecleziastice obligă numai persoanele botezate în Biserica Catolică sau primite ulterior în sânul ei.

²⁶ Cf. A. JOOS, *Il movimento ecumenico...*, 323.

(excomunicarea, suspendarea, interdictul), 1083-1107 (impedimentele la căsătorie), 977 (interdicția de a dezlega complicele împotriva poruncii a șasea), 1040-1042, 1044 (iregularități și impedimente cu privire la sacramentul Preoției). În can. 844 există interdicția de a da sacramentele celui care nu este în comuniune deplină cu Biserica Catholică, cu excepția cazului în care se verifică acele condiții prevăzute de canon. Însă atunci când aceste condiții se verifică, slujitorul nu poate să refuze cele trei sacramente despre care tratează canonul (cf. can. 843). Rezultă că, dacă se verifică acele condiții cerute, „*licite administrant*” implică o obligație a slujitorului de a administra sacramentele credincioșilor care nu sunt în comuniune deplină cu Biserica Catholică. De asemenea, trebuie amintit ceea ce spune can. 843 § 2: „Păstorii de suflete și ceilalți credincioși, fiecare după propria funcție eclezială, au datoria de a se îngriji ca cei care cer sacramentele să se pregătească pentru a le primi printr-o evanghelizare necesară, precum și printr-o instruire catehetică, observându-se normele date de autoritatea competentă”.

3) Comuniunea strânsă dintre Biserica Catholică și Bisericile orientale separate, amintită în decretul despre ecumenism și în Directoriul ecumenic, este reafirmată clar în acest paragraf²⁷. Din cauza acestei comuniuni, este destul de ușor pentru credincioșii din Bisericile orientale să primească în Biserica Catholică cele trei sacramente. Se cer numai alte două condiții: ca acei credincioși să le ceară în mod spontan și să fie dispuși cum se cuvine, adică cu o dispoziție dreaptă a sufletului. De fapt, cele două condiții par să fie aceleași cu cele cerute pentru administrarea sacramentelor credincioșilor catolici: sacramentele sunt întotdeauna date celui care le cere și celui care are dispozițiile necesare! Însă există o diferență: în timp ce pentru credinciosul catolic primirea sacramentelor este un drept (cf. can. 213), fiind respectate condițiile de mai sus, în cazul unui credincios necatolic faptul de a putea primi cele trei sacramente de la un slujitor catolic este înainte de toate o permisiune a Bisericii. Această condiție implicită este esențială pentru cei care nu sunt în comuniune deplină cu Biserica Catholică, pentru a putea cere cele trei sacramente de la un slujitor catolic. Pentru aceasta, nu se poate spune că nu există nici o diferențiere între credincioșii catolici și credincioșii din Bisericile orientale.

²⁷ Cf. UR 15; Direct. *Ad totam Ecclesiam*, 39-40.

4) Este adevărat că textul din Cod implică și repropune textul din *OE* nr. 27. Însă textul conciliar, tocmai pentru a evita indiferentismul, dă ca și baze două circumstanțe care condiționează: necesitatea de a avea grijă de mântuirea spirituală și lipsa unui slujitor propriu: „Această îngăduință s-a dat pe următoarele temeuri: 1) validitatea sacramentelor; 2) buna credință și dispoziția sufletească bună; 3) necesitatea mântuirii veșnice; 4) lipsa preotului propriu; 5) să nu existe primejdii de evitat și adeziune expresă la greșală”²⁸.

De fapt, Directoriul *Ad totam Ecclesiam* nr. 44 insistă clar, pentru creștinii necatolici din Orient, pe cele două circumstanțe amintite mai sus: „În afara cazului de necesitate, poate să fie considerată cauză justă pentru a sfătui comunicarea în sacramente imposibilitatea materială sau morală de a primi sacramentele în propria Biserică timp îndelungat sau din circumstanțe deosebite, așa încât, fără un motiv legitim, credinciosul să fie lipsit de rodul spiritual al sacramentelor”.

În același fel, Instrucțiunea *In quibus rerum* insistă asupra necesității spirituale și asupra lipsei unui preot propriu, și aceasta și pentru orientali, mai ales la nr. 4²⁹.

Spuse toate acestea, textul can. 844 § 3 trebuie să fie înțeles numai pentru cazurile de necesitate sau de adevărată utilitate spirituală (care se poate verifica ușor aproape întotdeauna) și, mai ales, pentru cazul de lipsă a unui slujitor din propria Biserică³⁰. De altfel, această ultimă condiție este clar scoasă în evidență de Directoriul ecumenic din 1993 la nr. 131.

Mai merită de subliniat faptul „bunei credințe”. Un catolic care a comis delictul de apostazie, erezie sau schismă³¹, nu poate să fie admis la sacramente deoarece în el nu este acea dispoziție sufletească dreaptă.

5) Expresia can. 844 § 3: „*quae... ad sacramenta quod attinet in pari conditione ac praedictae Ecclesiae Orientales versantur*” vrea să spună că cele trei sacramente pot să fie conferite nu numai credincioșilor din Bisericile orientale dar și celor din Bisericile care, ca și Bisericile orientale, au sacramente valide.

²⁸ *OE* 27, nota 33.

²⁹ Cu privire la lărgimea excesivă a normei, cf. și *Communicationes* 15 (1983) 175-176.

³⁰ Cf. F. COCCOPALMERIO, „La *communicatio in sacris* nel Codice di Diritto Canonico e negli altri documenti ecclesiali”, în *La funzione di santificare della Chiesa*, 230-231.

³¹ Can. 751. Se numește erezie negarea cu încăpățănare, după primirea Botezului, a unui adevăr ce trebuie crezut cu credință divină și catolică, sau îndoiala perseverentă față de el; apostazie, respingerea totală a credinței creștine; schismă, refuzul de a supune Suveranului Pontif sau de a fi în comuniune cu membrii Bisericii supuși lui.

Așadar, motivul deosebirii dintre Bisericile orientale și Comunitățile ecleziale din Occident și al facilității mai mari sau mai mici de a conferi cele trei sacramente constă mai ales în prezența validității sacramentelor. Principiul este luat cu fidelitate din Instrucțiunea *In quibus rerum circumstantiis* nr. 5. Totuși motivul facilității mai mari sau mai mici de a conferi cele trei sacramente pune probleme de ordin teoretic. De fapt, posibilitatea mai amplă sau mai strictă despre care este vorba poate și trebuie să existe numai pe măsura mai mare sau mai mică a comuniunii ecleziale. Această măsură, la rândul ei, se fondează în mod esențial nu numai pe prezența validității sacramentelor, ci pe profesiunea de credință mai mare sau mai mică și pe recunoașterea autorității. Deci, prezența într-o anumită comunitate a sacramentelor valide nu este în sine semn al unui grad mai mare de comuniune eclezială: de fapt, acea Comunitate, deși are sacramente valide, poate să fie în divergență cu Biserica Catolică în chestiuni grave³². Principiul de distincție adoptat de Cod în acest punct nu este deci fondat din punct de vedere teoretic. Pentru aceasta aprecierea Scaunului Apostolic, despre care vorbește Codul, trebuie să fie dedusă din alte elemente, adică din starea ecleziologică globală a Comunității respective³³.

5. Slujitorii catolici–creștinii din celelalte Biserici sau Comunități separate

Tot din punctul de vedere al slujitorilor catolici, paragraful al patrulea se referă la atitudinea față de alți creștini, care nu sunt cuprinși în paragraful precedent:

Dacă există pericolul de moarte sau dacă, după aprecierea episcopului diecezan sau a Conferinței episcopale, intervine o altă necesitate gravă, slujitorii catolici administrează în mod licit aceleași sacramente și celorlalți creștini care nu sunt în comuniune deplină cu Biserica Catolică, dar care nu pot să se ducă la slujitorul comunității lor, cer aceste sacramente de bunăvoie, manifestă față de ele credința catolică și sunt dispuși cum se cuvine.

Din cauza lipsei unității de credință cu privire la sacramente, cu acești creștini necatolici, posibilitatea unei participări a lor la sacramente în Biserica

³² Cf. F. COCCOPALMERIO, „Comunione ecclesiale e *communicatio in sacris*”, *La Scuola cattolica* 100 (1972) 467-468.

³³ Cf. F. COCCOPALMERIO, „La *communicatio in sacris* nel Codice di Diritto Canonico...”, 231.

Catolică este foarte limitată. Se poate constata că aici Codul rezumă un ansamblu de condiții mai stricte. Trebuie să fie îndeplinite toate aceste condiții:

- credinciosul necatolic să fie în pericol de moarte sau într-o altă necesitate gravă, după aprecierea episcopului sau a Conferinței episcopale;
- el să nu poată merge la un slujitor al comunității sale;
- să ceară în mod spontan sacramentul;
- să-și manifeste credința în realitatea sacramentală corespunzătoare cu credința catolică;
- să fie dispus cum se cuvine să primească sacramentele.

Canonul nu prevede aici admiterea la sacramente decât în cazuri excepționale, definite „de necesitate urgentă”. Fiind un text legislativ, Codul, de obicei nu dă exemple. În Directoriul ecumenic, ca exemple de necesitate urgentă care să poată permite administrarea sacramentelor, sunt indicate închisoarea și timpul de persecuție³⁴. Instrucțiunea *In quibus rerum circumstantiis* ne oferă un alt exemplu concret, cel al „diasporei”, adică a faptului că acei creștini necatolici se află răspândiți ici-colo, temporar sau stabil, în regiuni catolice, fără ajutoare spirituale din partea comunității lor³⁵.

Paragraful ia în considerație problema comunicării *in sacris* în logica celui de-al doilea principiu enunțat de Decretul *Unitatis redintegratio*³⁶, care afirmă că dacă sacramentele sunt semne de unitate, ele sunt de asemenea „izvoare de har”. În concret, pentru a spune că un creștin, care nu poate să meargă la Biserica sa, are dreptul să trăiască din harul lui Dumnezeu care vine din sacramente. Răspunsul ia în considerație această posibilitate numai în cadrul „necesității”, prezentată într-o restricție maximă: „*periculum mortis aut alia gravis necessitas*”. Cazuri asemănătoare și la fel de grave vor fi apreciate de episcopul diecezan sau de Conferința episcopală. După ce s-a verificat necesitatea, creștinul trebuie „să ceară în mod spontan” sacramentele de la un preot catolic, cu condiția să manifeste o credință conformă cu cea a Bisericii Catolice cu privire la sacramente și de asemenea „să fie dispus cum se cuvine”. O serie de condiții care urmează logica internă a actului de a cere. Se consideră implicită, dacă actul est făcut în cadrul unei „necesități” așa de urgente cum este „pericolul de moarte”, atât de dură ca și „persecuția” și atât de limitată ca și „închisoarea”³⁷. Vreau să spun că nimeni nu poate avea ceva împotriva acestor condiții: ele

³⁴ Cf. Direct. *Ad totam Ecclesiam*, 55.

³⁵ Cf. Instr. *In quibus rerum circumstantiis*, 6.

³⁶ UR 8: „*Communicatio in sacris pendet... a participatione in mediis gratiae*”.

³⁷ Cf. Direct. *Ad totam Ecclesiam*, 55.

corespund cu natura cererilor. Însă ne întrebăm dacă, într-o situație dramatică, verificarea este probabilă, deoarece actul demonstrează aceasta. Certitudinea morală și nu cea teologică sau juridică. Această observație nu vrea să reducă din ceea ce stabilește norma canonică. Vrea doar să scoată în evidență că optica în care trebuie interpretată este, tocmai, faptul că sacramentele sunt „izvoare de har”, la care creștinul, fiind botezat, are dreptul. Un drept fundamental, care, prin faptul că este invocat, declară credința și disponibilitatea celui care îl decide. Adică declară „dispoziția bună” și mișcarea de credință în cadrul căreia se mișcă în momentul cererii. Adică se presupune că darul credinței care îl călăuzește reflectă necesitatea de a nu putea rezista fără sacrament, încredințând lui Dumnezeu și judecății sale orice altă considerație. Cu alte cuvinte: el mărturisește că sacramentul celebrat este un dar al lui Dumnezeu, la care el merge, pentru a-l întâlni în Biserică pe Dumnezeu care îl vizitează.

Nedând nici un exemplu, Codul manifestă încrederea sa absolută în autoritatea episcopală și în aprecierea sa cu privire la urgența altor cazuri de necesitate gravă. În felul acesta, Codul a deschis și calea spre un număr mai mare de cazuri de „necesitate urgentă”. Totuși, episcopul sau Conferința episcopală cărora le aparține aprecierea, trebuie să examineze și să evalueze fiecare caz de „necesitate urgentă”. Deci ei nu pot da o normă generală care să facă din cazul excepțional o categorie generalizată. Conform Secretariatului pentru Unitatea Creștinilor:

Totuși episcopii pot să determine pentru respectivele situații diferite exigențele în care să se aplice excepțiile, adică acele cazuri deosebite, și să determine modul de a verifica dacă toate condițiile cerute sunt realizate într-un caz deosebit. Atunci când este vorba de cazuri deosebite care se prezintă cu o frecvență mai mare într-o regiune anume, conform unui model care se repetă, Conferințele episcopale pot să dea norme pentru a asigura ca în fiecare caz deosebit să se verifice toate condițiile. Însă în mod normal va reveni Ordinariului locului să aprecieze astfel de cazuri³⁸.

6. Consultarea cu autoritățile Bisericilor necatolice

Și al cincilea paragraf al can. 844 este foarte important. El exprimă clar că în *communicatio in sacris* nu este vorba de un prozelitism confesional, ci de o preocupare cu adevărat ecumenică: „Episcopul diecezan sau Conferința episcopilor pot să dea norme generale cu privire la cazurile prevăzute la §§ 2, 3 și 4

³⁸ Nota *Dopo la pubblicazione*, 6.

numai după ce au consultat autoritatea competentă cel puțin a Bisericii locale sau a comunității necatolice interesate”.

Legislatorul stabilește că autoritatea episcopală, dând norme generale, în sensul amintit mai sus, să consulte mai întâi capii religioși ai diferitelor confesiuni necatolice locale și competente în general. Nu este necesar rezultatul pozitiv al acestei consultări, cum era în Directoriul ecumenic³⁹.

Pe de altă parte, consultarea reciprocă dintre responsabilii pastorali ai Bisericii Catolice și ai altor Biserici sau Comunități creștine este foarte importantă pentru reciprocitate în problema comunicării *in sacris* și, prin urmare, poate să fie o dorință încurajatoare și un stimulent rodnic, pentru a merge spre ziua reconcilierii în deplina comuniune⁴⁰.

Concluzie

Normele din can. 844 sunt rodul a peste douăzeci de ani de experiență cu noile orientări ale Conciliului al II-lea Vatican referitor la comunicarea sacramentală și îndeosebi comunicarea euharistică. Istoria formării legislației referitoare la *communicatio in sacris* arată că anumitor norme li s-a dat mai mare atenție decât altora, pe de o parte pentru că s-au constatat abuzuri și pe de altă parte din cauza dezvoltării în percepția Bisericii a principiilor majore în materie de comunicare în lucrurile sacre. Este clar că acest canon nu tratează despre materia intercomuniunii sau a comuniunii deschise. Canonul dă un „cadru” în care trebuie să fie reglementată comunicarea în sacramentele Euharistiei, Pocăinței și Ungerii bolnavilor, iar diferitele norme care se referă la persoanele implicate în această *communicatio*, în mod diferit, fiind catolici, membrii ai Bisericilor orientale despărțite sau membrii ai altor Biserici sau Comunități despărțite.

Legea universală este, dacă se poate spune, la locul ei. Pasul ulterior trebuie să-l facă episcopii și Conferințele episcopale, care stabilesc norme generale adaptate și necesare în teritoriul lor, conform normelor precizate de Codul de Drept Canonic în can. 844.

³⁹ Cf. Direct. *Ad totam Ecclesiam*, 42.

⁴⁰ Cf. L. MISTO', *Il libro IV: La funzione di santificare della Chiesa*, 176.

Riassunto

Le norme del canone 844 sono il frutto di più di vent'anni di esperienza con i nuovi orientamenti del Concilio Vaticano II riguardanti la comunione sacramentale, e la comunione eucaristica in particolare. La storia della formazione della legislazione riguardante la communicatio in sacris rivela che certe norme hanno ricevuto maggiore attenzione delle altre, da una parte perché ci sono stati degli abusi e dall'altra parte a causa dello sviluppo nella percezione della Chiesa dei principi maggiori in materia di comunione nelle cose sacre. E' chiaro che il canone non tratta la materia dell'intercomunione o della comunione aperta. Il canone dà il „quadro” nel quale deve essere regolata la comunione nei sacramenti dell'Eucaristia, della Penitenza e dell'Unzione degli infermi, e le diverse norme che riguardano le persone implicate in questa communicatio, in modo differente che siano cattolici, membri delle Chiese orientali separate o membri delle altre Chiese o Comunità separate.

La legge universale è, se si può dire, a posto. Il passo ulteriore toccò ai Vescovi e alle Conferenze episcopali, cioè quello di stabilire delle norme generali adatte e necessari nel loro territorio, secondo le norme precisate dal Codice di Diritto Canonico nel canone 844.